

EKONOMİK COĞRAFYA

Doç. Dr. Nuri YAVAN

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Coğrafya Bölümü
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı
nuri.yavan@ankara.edu.tr

EKONOMİYE ve EKONOMİK COĞRAFYAYA 3 FARKLI YAKLAŞIM

- **Dersin İçeriği**
- **Ekonomiye ve Ekonomik Coğrafyaya üç farklı yaklaşım**
 - **Neoklasik Yaklaşım:**
 - Neoklasik Ekonomik Coğrafya: Pozitivist Kantitatif Ekonomik Coğrafya
 - **Marksist Yaklaşım:**
 - Marksist Ekonomik Coğrafya: Coğrafi Politik Ekonomi
 - **Alternatif –Kurumsal ve Evrimsel- Yaklaşım**
 - Kurumsal ve Evrimsel Ekonomik Coğrafya: Postyapısalcı Ekonomik Coğrafya

Neoklasik Yaklaşım

- Ana akım iktisat perspektifi
- İki ana dayanağı
- Çıkarlarının peşinde koşan, rasyonel birey ve firmalar
- Piyasanın kaynakların bölüşmesini sağlayan en etkili araç olduğu inancı: Piyasanın görünmez eli
- Smith: İş bölümü ve arz-talep dengesi
 - Tam Rekabet Piyasası
 - Sonsuz sayıda alıcı ve satıcı
 - Giriş – çıkış serbestisi
 - Faktör akışkanlığı
 - Fiyat kabul edici durum
 - Tam bilgi
- Bu temel hala korunuyor

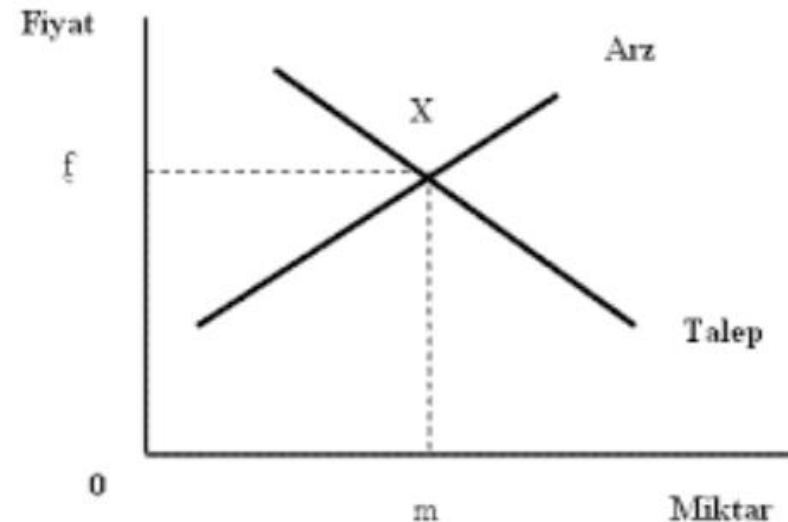
Neoklasik İktisadın İşleyişi

□ Smith'in Toplu İğne Fabrikası Örneği

- Verimlilik artışı ve çok yüksek sayıda üretim
- Nasıl satılacak – Görünmez El

□ Temel Prensipler

- Talep, ihtiyaç giderildikçe katlanılacak maliyet düşer
- Arz, fiyat arttıkça üretimi tetikler

Neoklasik Ekonomik Coğrafya:

Mekansal Analiz Yaklaşımı ve Lokasyon Teorisi

- Uzun dönemde ekonomiler arası mekansal denge sağlanır
- Görünmez el arz-talep arasındaki dengeyi sağladığı gibi mekânsal dengeyi de sağlar
 - Sermayenin ve üretim faktörlerinin akışkanlığı
 - Rasyonel birey en karlı mekanı seçer
- Ancak faktörler tamamen serbest/akışkan değildir
- Gerçekte rahat bir dolaşım yoktur
- Eşitsizlik geçidir, emek ve sermaye mekanda dengeyi sağlayacak şekilde hareket eder görüşü

Neoklasik Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı

- Coğrafyanın belirleyici etkisi vardır
- Lokasyon teorisi, merkezi yer kuramı, kentsel hiyerarşi kavramları
- Lokasyon Teorileri Mekansal Eşitsizliklerin Kalıcılığını Destekler
 - Yığılma ekonomileri – işbirliği, bilgi yayılması, profesyonel hizmetlere erişim
 - Artan getiriler (ölçek) ve birikimli nedensellik (faktör hareketlerinin etkisi geri kalmış yerler için daha kalıcı sorun doğurabilir. Geri kalmış bölgeden gelişmiş bölgeye sermaye ve işgücü akımı)

Markсист Yaklaşım

- Emek değeri teorisi ve tekelleşme
- Kapitalist- üretim araçları sahibi
- İşçi emeğini satmak zorunda (metalaşma)
- Üretilen malın değişim değerinden elde edilen gelir tüm yatırımlardan fazla olmak zorundadır
- Sağladığı katma değerden düşük yatırım yapılacak tek üretim aracı- emek

Marksist Yaklaşım

- Emek: Değişim değeri < Kullanım değeri
- Ücretleri en düşük seviyede tutabilenler rekabete dayanır ve diğerleri elenir
- Üretimin verimliliği giderek artırılarak işçiler işten çıkartılır
- Üretim araçları giderek daha az kişinin elinde toplanır
- Yoksul daha yoksul, zengin daha zengin

Markсист Yaklaşım

- Mülkiyet bunu garantiye almış olur
- Aşırı birikim sonucunda tüketilmeyi bekleyen çok fazla mal ve onları satın alabilecek az insan vardır
- Sistem dolayısıyla krizlere gebedir
- Marx: en azılı kapitalist toplumlarda mülkiyetsiz ve sınıfsız yeni bir düzen
- Sonuç: tüm çelişkilerine rağmen kapitalist sistem hayatta kalmıştır

Markсист Ekonomik Coğrafya:

Marksizm Temelli Eşitsiz Gelişme Görüşü

- Piyasa ekonomisi bu eşitsiz gelişme ve dağılımdan temellenir, aynı zamanda onu üretir
 - İşgücünün sömürüsüne dayanır
 - Eşitsiz ve krize meyillidir
 - Mekansal olarak gelişme yeni üretim yerleri veya yeni pazarlar olarak tanımlanır
- Harvey: Tıkanan sermaye yeni pazarlar ve üretim alanlarına genişler, emek sabittir
- “Spatial fix” bu şekilde kapitalizmin krizleri ertelenir (mekanı yıkıp yeniden inşa etme)
- Farklı ölçeklerde Merkez-Çeper yaklaşımı
 - Bölgeler arası ilişkiler merkez-çevre kapsamında açıklanır
 - Merkez çevreyi sömürür

Alternatif Yaklaşımlar:

Kurumsal ve Evrimsel Perspektif

- Evrimsel ve kurumsal iktisat yaklaşımları
- Anaakım (orthodox) iktisata karşı heterodox
- Temel görüş: Ekonomi sadece piyasa mekanizmalarına indirgenemez
- “Kurum” kavramı hem formel (kanun, yazılı prosedür vs) hem de informal (gelenek, norm vs) olarak ve farklı ölçeklerde kullanılır

Alternatif Yaklaşımlar: Kurumsal ve Evrimsel Perspektif

- Kurumların bireyi yönlendirmedeki rolü
- Hem neo-klasik rasyonel insandan farklı
- Hem de marksizmin sınıfa göre biçtiği belirli rolden farklı bir insan tasavvuru
- Sosyo-ekonomik ilişkilerde gömülülük
- Örneđin; bir firma tedarikçiler, rakipler, müşteriler vb. ile sadece piyasa rekabeti içinde değildir

Alternatif Yaklaşımlar: Kurumsal ve Evrimsel Perspektif

- Koordinasyon ve işbirliğini içeren bir ilişkiler ağı
- Ekonomik evrim için gerekli olan yenilik adına hayati bir ortam
- Başarılı ekonomiler ne tamamen piyasa ne de hiyerarşik düzen içindedir- karma ekonomiler
- Bilgi-temelli ekonomi
- Neoklasik ve marksist yaklaşımlar- endüstriyel ekonomiye göre tasarlanmıştır
- Bilgi ekonomisi- Yaygın Süreç: öğrenme
- Öğrenme geniş anlamı olan bir kavram, sadece üni. ve ar-ge faaliyetlerini kapsamıyor

Alternatif Yaklaşımlar: Kurumsal ve Evrimsel Perspektif

- Nasıl öğrenileceğini öğrenen firmalar
- Know-what, know-why, know-who (when, where), know-how
- Hodgson → Bilgi temelli ekonomiler
- Gelecek portresi: Demokratik kültür ve katılımcı ilişkilerden haberdar iş liderleri
- Kapitalizmden farklı (üretim aracı olan beyin işçilerin elinde)

Kurumsal ve Evrimsel Ekonomik Coğrafya:

Evrimsel ve Kurumsal Yaklaşımlar

- Sosyal, kültürel ve kurumsal süreçlerde gömülü ekonomi
- Neo-klasik yaklaşımda bu süreçlerin eksik olması
- Marksist yaklaşımda ise bunların belirlenen konumunda olmaları sebebiyle
- Bu yaklaşımlar ikisinden ayrışır
- Sosyal ve kültürel bağlam ve yere-ölgün kurumsal düzenlemeleri dikkate almak
- Kalkınma ve gelişme sorununa bu kurumsal yenilikçi perspektiften bakma
- 2 ayrı görüş: Kalkınmış bölgelerdekine benzer bir gelişime diğer yerlerde de ulaşılabilir/ Yere özgü bilgi yığınları her yere yayılabilen bir durumda değildir ve eşitsiz gelişme devam edecektir

Kurumsal ve Evrimsel Ekonomik Coğrafya

- Sosyal, kültürel ve kurumsal yapılar önemlidir
 - Mekana özgü niteliktedir
 - Kurumsal yapı bölgeleri ekonomik zenginliğin temelini oluşturur
 - Kurumsal Kalınlık
 - İşbirliği kabiliyeti ve uyumlu kalkınma stratejisi belirleme yeteneği
 - Öğrenen bölgelerin temel unsuru
 - Başarılı (öğrenen) ekonomilerin ortak temel özellikleri vardır
 - Yenilik, öğrenme ve bilgi birikimi ile buna imkan veren kurumsal yapı
 - İşbirliği ağları
 - Güvence sağlayan kuruluşlar (Odalar gibi)
 - Ortak kültür
 - Sosyal sermaye

Kurumsal ve Evrimsel Ekonomik Coğrafya

- Ekonomik Eşitsizlikler
 - Kurumsal kalınlık
 - Yenilik kapasitesi
 - Öğrenme ve bilgi birikimine göre farklılaşır
- 2 Farklı yaklaşım
 - Uygun kurumsal düzenlemeler yapılırsa BİT alanındaki gelişmelere bağlı olarak bilgi yayılır ve yakınsama sağlanır
 - Gizili bilgi nedeniyle bilgi transferi olmaz
 - Küreselleşme doğal olarak eşitsizlikleri kendiliğinden gideremez